

MUSEUMSAVISEN

Nr. 54
Juli 2012
32. årgang

MUSEUMSFORENINGEN SØNDERSKOV

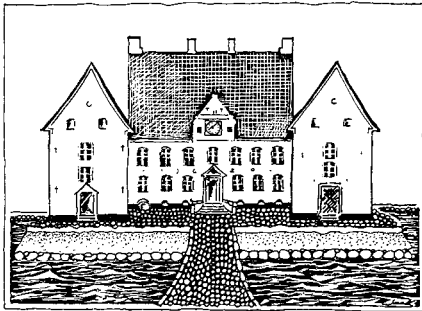
Anders Bundgård i
Baldersbæk

Kontaktannonce

Museets nye natur-
vejleder

Museets årsberetning
for 2011

Museet på Sønderkov

Sønderkovgårdvej 2, 6650 Brørup

Tlf. 75 38 38 66 - Fax 75 38 38 65

E-mail: post@sonderskov.dk

www.sonderskov.dk

Museets åbningstider:

Tirsdag-søndag kl. 11-16.

Mandag lukket.

Kontoret er åbent hverdage 9.00-16.00.

Efter forudgående aftale med museets kontor er der også adgang for skoleklasser udenfor normal åbningstid.

Der er endvidere mulighed for at aftale gruppebesøg med introduktion og/eller omvisning også udenfor normal åbningstid.

Museets faste medarbejdere:

Museumsleder Kirstin Eliassen

Bogholder: Ellen Marie Viuff

Museumsinspektør: Peter Munch Jensen

Museumsinspektør: Linda Klitmøller

Museumsvært: Hanne Petersen

Museumsassistent: Joan Lindberg

Rengøringsassistent: Lis Johansen

Arkæolog: Scott Robert Dollar

Arkæolog: Anita Terp

Arkæolog: Martin Egelund Poulsen

Arkæolog: Lars Grundvad

Arkæolog: Britt Majken Petersen

Naturvejleder: Sam Bøgesgaard Sørensen

Holsted - Brørup - Vejen Egnens Museumsforening blev stiftet den 6. februar 1979 med det formål at oprette og drive et kulturhistorisk egnsmuseum. Med virkning fra 2007 er museumsforeningens navn i kraft af kommunalreformen ændret til "Museumsforeningen Sønderkov". Museet og Museumsforeningen har samme bestyrelse.

Formand: Inger Bråsch Gram, Villumsvej 4, 6683 Føvling, tlf. 75 39 82 59;

Medlemmer af forretningsudvalget: Kaj Neumann, Esbjerg, Bodil Baagø, Maltbæk;

Øvrige medlemmer: Eva Bræmer-Jensen, Sdr. Stenderup, Viggo Momsen, Brørup,

Ann Møller Gram, Rødding, Kirsten Lorenzen, Vejen og Gunnar Krog, Brørup;

Udpeget af Vejen Kommune: Bodil Baagø, Maltbæk og Birgitte Wind, Rødding.

Kontingent 2012: 125,- kr. for enkeltmedlemmer og 175,- kr. for par.

Kontingentet omfatter partoutkort for årets besøg, ligesom foreningens medlemmer modtager Museumsavisen og meddelelser om aktiviteter.

Redigering og layout: Peter Munch Jensen

Villa Baldersbæk i 1913. Der er endnu ikke anlagt park, ligesom søerne ikke er gravet.

Anders Bundgård i Baldersbæk

I tiden frem mod år 1900 anlagde velhavende mennesker fra især København en lang række plantager på den jyske hede. Disse københavnere ville sammen med Hedeselskabet gøre en indsats for fædrelandet, skabe nye arbejdspladser på heden, ændre kulturlandskabet og give sig selv en række herlighedsværdier.

Ideen kom fra Hedeselskabets grundlægger Enrico Dalgas. Han kom i kontakt med en række nyrige købmænd og grosserere i København, som finansierede foretagendet. Alle disse rige københavnere lagde ved købet vægt på de landskabelige kvaliteter.

Anlæggelsen af plantager på den jyske hede og opførelsen af palæliggende

plantørgårde med bl.a. Hack Kampmann som arkitekt var udgangspunktet for et helt herregårdslignende samfund, der dannede rammen om et herskabeligt liv. Disse plantørgårde blev anlagt med assistance fra tidens førende arkitekter og landskabsarkitekter - hentet fra København. Tidens største kunstnere udsmykkede endvidere haverne og jagtgårdene, bl.a. Joachim Skovgaard, Bindsbølle, Anders Bundgaard, Krøyer.

Baldersbæk er et eksempel herpå. Plantagen blev anlagt af grosserer Holger Petersen omkring århundredeskiftet. Her opførte han den imponerende villa og skabte et meget smukt naturområde.

Hedeselskabets forhenværende di-

Den harpespillende pige i 1913 - med parterreanlægget og pergola i baggrunden.

rektør, C.E. Flensborg, skriver i starten af 1900-tallet, at de store plantager nærmest fungerede som en slags kulturcentre i de førhen så øde hedeegne. Flensborgs kultursyn indebar, at han med kultur udelukkende mente borgerskabets og storbyernes kulturelle liv, mens den lokale befolknings gøremål og interesser ikke kunne kaldes kultur. Kultur var finkultur, og københavnerplantagerne bragte denne finkultur ud til de "kulturløse" hedeboender!

Selvom de store landsteder var opført som feriehuse, blev der lagt vægt på, at man kunne bo standsmæssigt, mens man "lå" på landet. Man indrettede husene, haven, sin påklædning og sine vaner i fuld overensstemmelse med borgerskabets egen opfattelse af, hvad der var pas-

sende for deres sociale klasse. Herskabet havde således hele sin kulturelle bagage med fra hovedstaden.

I årene fra 1910-1932 opholdt billedhuggeren Anders Bundgård, 1864-1937, sig ofte på plantageejendommene, hvortil han lod udføre en række skulpturer, bl.a. den berømte statue af E. Dalgas ved Høllund Søgård. Holger Petersen og Anders Bundgård var nære venner, hvilket fik den betydning, at Bundgård kom til at udføre en række skulpturer til Baldersbæk. For dem, der ikke kender Anders Bundgård, kan det kort oplyses, at hans værker er udført i en robust, naturalistisk stil, ofte i granit, og den fabulerende form viser hans interesse for dansk kirkekunst. I 1890'erne stod han for den ydre udsmykning af Københavns

Rådhus og det ny Christiansborg. Det store gennembrud var Gefionspringvandet, der må betegnes som hans hovedværk. Bundgårds værker rummer ofte et mytologisk og nationalt element eksempelvis Cimbrertyren, der bliver genfortalt i en folkelig nyromantisk stil, som har medvirket til hans popularitet, idet hans værker er let forståelige. Hans evner for anekdotiske pointer og monumental form gjorde ham til en velegnet skaber af store nationale monumenter. Bundgårds kraftfulde formsprog giver hans skulpturer præg af noget rodfæstet dansk, og med opfattelsen af den nordiske fortid og mytologi som en national kraftkilde, må han siges at stå i åndelig gæld til Grundtvig. I det nedenstående vil jeg gennemgå Bundgårds værker i Baldersbæk.

Anders Bundgårds første bestilling var det smukke springvand af en lille harpespillende pige. Her var det Bundgårds egen datter, der sad model. Springvandet befinder sig - i den for offentligheden lukkede have - bag villaen. Da der ikke var lagt vand og strøm ind i villaen, havde man problemer med at få vandet til at springe. Heldigvis løb Baldersbæk nedenfor villaen, og ved at stemme bækken op og nedlægge et ca. 300 meter langt glaseret lerrør kunne man få et fald til en udvendig, støbt kælder, hvor der var placeret en stødhævert / hydraliskvædder. Stødhæverten kunne så skabe et tryk, der kunne fylde en stor vandbeholder på loftet af villaen, og herfra blev vandet fordelt til springvandet med den harpespillende pige og det senere opstillede springvand med den lumske dreng. Generelt skal man være forsigtig med at omregne datidens priser til nutidens, men et forsigtigt gæt vil være, at hele anlægget med

stødhævert, vandbeholder, rørføring osv. kostede, hvad der i dag ville svare til ca. 1.500.000 kr. Hertil skal det bemærkes, at indretningen blev ændret i 1927, da man fik indlagt strøm i villaen og dermed fik mulighed for egen boring og rindende vand.

Holger Petersen var en mand med en barok form for humor og kunne godt lide en god spøg. I selve "villaen" fandtes der en stol, hvor armlænene klappede sammen, når man satte sig i den. En anden installation var natpotten, der spillede en lille melodi, når man benyttede den. End ikke i parken kunne man føle sig sikker. I 1913 lod Holger Petersen Bundgård udføre et springvand med en lille lumske dreng. Når parkens gæster

Den lumske dreng i 1916 - Bemærk at vandet løber lige ud på jorden. Sidenhen blev der støbt en stenkumme rundt om springvandet.

Den berømte treherredssten. I 1913 rejst i engen, hvor høet står i bæes.

træder på et trin, udløser de en stråle, der sprøjter udover den uheldige. Figuren, der er udført i bronze, er anbragt på en granitsokkel med løvehoveder, hvorfra der løber tynde vandstråler. Recirkulering var ikke opfundet, og derfor løb vandet fra springvandet bare ud i græsset. Senere valgte man dog at udbygge springvandet, der således fik et 8-kantet vandkar under sig. Holger Petersen nåede dog aldrig selv at opleve springvandet, da han døde få måneder før, den var færdig.

Et andet af Bundgårds værker, der er opstillet ved Baldersbæk, er "Treherredsstenen". Stenen blev rejst under stort postyr i august 1913 på det sted, hvor 3 herreder støder sammen. En måned senere skriver Bundgård i gæstebogen på Baldersbæk: "Herredsmærket er færdigt! Gid det står i tusinde år". Oprindeligt stod stenen på en lille ø midt

i Holme Å, en såkaldt holm, som åen tidligere var meget rig på – deraf navnet. Senere blev den flyttet til åbrinken. På stenen har Anders Bundgård oplyst tilplantningen i de 3 herreder med årstal, og herover findes 3 ansigter af henholdsvis Johan Christoffer Steimeier, Enrico Dalgas og I.C Sørensen, alle meget betydningsfulde mænd for hede-tilplantningen.

De lokale bønder fik stor glæde af Holger Petersens initiativer – der skabte arbejde og omsætning i lokalsamfundet. Som tak besluttede lokalbefolkningen at rejse et monument over ham i anledning af 25 års jubilæet for plantagens grundlæggelse. Man kontaktede derfor Bundgård. Bundgård var, som så mange andre af tidens kunstnere, præget af den nyromantiske ånd. Som et modtræk til fornuftsdyrkelsen fattede romantikkens kunstnere interesse for

Bønderne i gang med at rejse den store stendysse i 1916.

stendysser, gravhøje og kilder, ligesom interessen for sagnhistorier, oldtiden og middelalderen øgedes. Disse elementer blev opfattet som smukke landskabsruiner fra en svunden tid. Derfor faldt det naturligt, at Holger Petersen skulle hædres med en stendysse. De lokale bønder kørte til Klelund By, hvor der fandtes en langdysse, som man kaldte "Æ stuer jyndovn". Her fandt man de store sten, der skulle bruges. Med seks store heste fik man stenene fragtet til Baldersbæk. Herefter fik man opstillet et trebenet hejseværk, og ved hjælp af en talje, svære reb og muskelmasse fik man stendysse rejst. Bundgård kunne efterfølgende udhugge relieffer i stenene i form af en mand, der pløjer med stude, én der graver et hul, én der sætter et træ, et rådyr der dier sit lam,

et egern og en bjørn. Desuden blev der i stenene indhugget teksten: "Arbejdet er vor trofaste Ven; Hvo som arbejder synker ikke hen".

I 1915 skriver Anders Bundgård i gæstebogen på Baldersbæk:

"Sogne blev skilt - figurerne stilt, i alléen - Rodet - boret - efter en kilde - tidlig og silde - aldrig - aldrig - det var ilde- vandet springe vilde".

Rimet hentyder til Bundgårds evner til at finde frem til vandårer vha. en pilekvist. Sammen med en anden gæst lykkedes det Bundgård i 1916 at finde en kilde - der var dog ikke tale om en rigtig kilde, men det lykkedes Bundgård at finde en vandåre med så kraftigt et tryk, at man ved at grave et jernrør ned kunne få vandet til at springe naturligt. Rundt om kilden blev der arrangeret

Kilden i 1916.

græstørv i terrasser, således at man sad behageligt på de medbragte puder og tæpper. Samme år skriver Bundgård i gæstebogen: "Kilden bragt til at springe og pyntet med grønt" I de efterfølgende år blev kilden et yndet udflugtssted, hvor man på varme sommerdage kunne nyde lyden af den rislende kilde og smagen af det friske vand. Ofte tog man på "udflugt" fra villaen til kilden, hvor stuepigerne serverede eftermiddagsteen.

Figureerne, som Bundgård henviser til, er en række sandstensfigurer, som Bundgård fik til opgave at opstille langs indkørslen til Baldersbæk. Holger Petersen, der var grosserer, havde sin daglige gang på Børsbygningen, og som den store mæcen han var, valgte han at finansiere restaureringen af Børsen. I forbindelse med restaureringen fik Holger Petersen

de nedtagne sandstensfigurer fragtet med jernbanen til Holsted og derpå med hestevogn videre til Baldersbæk. Sandstensskulpturerne havde på det tidspunkt, de blev nedtaget, siddet på Børsbygningen i ca. 300 år, og Københavns befolkning havde set på dem dagligt. Men da de kom til Jylland og blev rejst, blev befolkningen chokeret over, at "disse blasfemiske københavnere" kunne finde på at opstille figurer af nøgne kvinder.

Sandstensskulpturerne ved indkørslen til villaen.

Kort efter Holger Petersens død valgte hans efterkommere at rejse en statue af ham midt i Baldersbæk. Endnu en gang blev Bundgård kontaktet, og resultatet blev den store granitstatue, der blev rejst, så den kigger ned over skovengen og over på villaen. Dette blev det sidste værk, Bundgård udførte til Baldersbæk.

Statuen af Holger Petersen med den sirligt holdte beplantning omkring.

Afslutningsvis vil jeg gøre opmærksom på, at skoven er åben for offentligheden så alle har mulighed for at nyde de sjove

indslag i området, blot skal man respektere skiltningen ved hovedbygningen med "adgang forbudt".

*Holger Grumme Nielsen
Historiker*

KONTAKTANNONCE

Spændende egnsmuseum på en fantastisk dejlig herregård i de skønneste omgivelser ved Brørup søger en god ven og hjælper en gang om måneden i tidsrummet kl. 11-16 i weekender og på helligdage, hvor det faste personale ikke holder mig med selskab. Jeg vil gerne have dit besøg og din assistance, da der ofte kommer en del nysgerrige mennesker for at se på mig. Du vil ikke være alene, da jeg altid har besøg af en anden hjælper, så I vil være to på hver vagt.

Skal vi ses engang imellem?

Så kontakt museumsvert Hanne Petersen på billetmrk. Frivillig kustode via mail: hp@sonderskov.dk eller tlf. 7538 3866.

Museet på Sønderskov, Sønderskovgårdvej 2, 6650 Brørup

Museets nye naturvejleder

Hvem er ham den nye Natur og Kulturvejleder ved Naturskolen på Museet på Sønderskov?

Det er mig. Jeg hedder Sam Bøgesgaard Sørensen, er 44 år og bor i Vejen. Jeg er gift og har 2 børn. Jeg er uddannet skovarbejder med speciale i Naturvejledning ved Skov og Naturstyrelsen i 1994. Jeg har en bred vifte af erfaringer fra forskellige håndværksfag med mig og har tidligere været byggerådgiver og sælger i en større dansk trælasthandel.

Men hvad er så lige sådan en naturvejleder for en? Alene ordet naturvejleder tegner jo et billede af en person, som vejleder ude i naturen, og for mange er det også en person klædt i grønt. Men jeg kan også stå i nystroget skjorte, når jeg til et møde fortæller om større projekter for foreninger, firmaer eller andre grupper. Jeg foretrækker dog helt sikkert

at stå lige dér, hvor det jeg fortæller om, ligger.

Som naturvejleder i Vejen Kommune glæder jeg mig til at skulle sætte natur og kulturen på dagsordenen i kommunen. Jeg brænder for at komme i gang med at udvikle forskellige projekter, hvor der sættes fokus på naturen som et attraktivt udeaktivitetsrum for alle generationer året rundt. Jeg vil gerne trække kulturen med ind, så vi lærer hvorfor vi er hér, hvor vi er i dag.

Jeg tror på, at naturen giver os mulighed for unikke oplevelser - oplevelser af skønhed, af sammenhæng, af forundring - og at naturen giver os mulighed for at bruge og skærpe vore sanser. Den er fuld af duft og smag, af lyde og synsindtryk og af alle mulige berøringsindtryk. Naturen giver os mulighed for at bruge kroppen på andre og mere udfordrende

måder, end vi er vant til. Som når vi klatrer i et træ, forcerer en grøft eller kaster os i en bladbunke. Naturen giver grænseløs inspiration til vores skaber-evner. Både når vi forsøger at genskabe naturens former, og når vi anvender naturens materialer i helt nye sammenhænge. Naturen stimulerer fantasien og inspirerer til leg og historiefortælling. Hele denne vidunderlige Naturens Verden, med alle dens muligheder, er det min opgave som naturvejleder at forsøge at åbne - eller bare udvide en smule - for mine brugere. Der er noget for alle i naturen, og det er en opgave, jeg er taknemmelig for, at jeg har fået.

Naturen i kulturen - i naturen

Jeg har en stor forkærlighed for det, der kan smages, lugtes og mærkes i naturen, det være sig gamle lægeplanter og urter, lyden af bæveraspens raslen i vinden, eller nattergalens sang i den mørke skov. Ting, der er ganske gratis og bare skal opleves. Dette er tit de ting, man husker. En anden ting er "den gode historie". Det at kunne fortælle, hvordan man igennem tiden har levet af og brugt naturen i kulturen og i dag har skabt nogle nye fænomener som bla. restaurant "NOMA" i København. Navnet står for "NOrdisk MAde", og de er blevet verdens bedste på deres felt. Det er et af stederne, hvor man kan opleve dette fænomen. Men et andet sted meget tættere på, og som er ganske gratis, er i naturen. Det hele er hér, Det eneste, man skal gøre, er at komme derud, bruge den. Jeg kan fortælle om de ting, vi igennem tiden har "glemt". Med lidt vejledning i "hvordan", "hvor" og "hvornår" kan jeg lære de fleste at skabe "mesterværker", på den naturlige måde. Det behøver ikke være "NOMA" for at være fantastisk

godt. Det drejer sig i bund og grund jo bare om at gå ud i naturen og bruge de urter og bær, som alligevel står der til fri afbenyttelse. Det at lave mad og bage brød, enten der hjemme eller over bål, med noget man selv har været ude at plukke, giver mange en "aha" oplevelse krydret med masser af ny viden om den kultur, vi havde engang og som er på vej tilbage i disse år.

Kontakt til natur og kulturvejlederen

Natur og kulturskolens del af museets hjemmeside og vores facebook side bliver mit kommunikationsområde, hvor interesserede vil kunne gå ind og finde inspiration og informationer til aktiviteter og ture i naturen. Fremover vil det også være hér, man kan komme i kontakt med mig.

Der vil på hjemmesiden blive mulighed for at tilmelde sig de ture og arrangementer, der kommer rundt om i kommunen. Den vil løbende blive opdateret med nye aktiviteter igennem året.

Aktiviteterne udarbejdes i samarbejde med lokale foreninger, natur- og kulturinstitutioner samt turistbureauer.

Der vil også komme udstillinger formidlet sammen med mine dygtige kollegaer, og der vil arbejdes på at få en super skoletjeneste kørt i stilling, hvor vi kan formidle både arkæologi, kultur og natur op gennem tiden og til i dag.

Sam Bøgesgaard Sørensen

Natur og Kulturskolen
Sønderskovgårdvej 2, 6650 Brørup
Direkte tlf.: 4029 3766
Mail: naturvejleder@sonderskov.dk
Hjemmeside: www.sonderskov.dk
Facebook: www.facebook.com/sonderskov.dk

2011 var et travlt år med bl.a. et stort årsprogram og mange udgravninger.

Museets årsberetning for 2011

Året 2011 har været et meget travlt år på mange måder. Den mangeårige leder af museet, Svend Aage Knudsen, som havde været med fra museets grundlæggelse, fratrådte sin stilling i begyndelsen af året, og den nye leder, Kirstin Eliassen, tiltrådte 1. maj.

Kulturarvsstyrelsens kvalitetsvurdering var gennemført i efteråret 2010, og rapporten forelå begyndelsen af april, så det var en af de store opgaver, der skulle tages hul på. Kulturarvsstyrelsen - eller Kulturstyrelsen, som det hedder nu - skal tilse, at de statsanerkendte museer lever op til de krav, der stilles til dem. Vurderingerne er led i Kulturstyrelsens arbejde med at understøtte en fortsat udvikling på museerne og af det samlede danske museumsvesen. Samtidig er de en værdifuld mulighed for at give museets kommunale tilskudsydere en viden om det enkelte museums virksomhed og de rammer, museet arbejder i. En kvalitetsvurdering er en konstruktiv dialog mellem styrelsen og museet, hvor styrelsen yder rådgivning om museumsdriftens mange aspekter. Det handler om museets faglige forpligtelser i henhold til museumsloven og om, hvorvidt museet generelt drives som en professionel virksomhed. Hvis museet ikke varetager

sine opgaver tilstrækkelig kvalificeret, skal museet i samråd med Kulturstyrelsen styrke sin opgavevaretagelse, så den lever op til museumsloven. Kulturarvsstyrelsens samlede kvalitetsvurdering er tilgængelig på museets hjemmeside.

Museets opgave var nu at følge op på de anbefalinger, som Kulturarvsstyrelsen foreslog. Museet skulle i første omgang indsende en handlingsplan, som blev godkendt i efteråret 2011, hvorefter museet har ca. et år til at få bragt tingene i orden. Det er klart, at der i 2011 er lagt mange ressourcer i ovenstående, og at dette fortsætter i 2012, men så har museet også fået rigtig gode redskaber til at arbejde videre med.

Der er bl.a. arbejdet med mission, vision og strategiplaner, som skal føre museet videre - ikke mindst i lyset af de store ændringer, der kommer til at ske i museumsverdenen. Det danske museumslandskab kommer sandsynligvis til at se helt anderledes ud om ganske få år. Her er det vigtigt, at vi er med.

Der er endvidere ansøgt om flere af Kulturarvsstyrelsens puljer, og alle vore ansøgninger er imødekommet. Det giver bl.a. mulighed for at komme meget langt med efterslæbet m.h.t. gennemgang, or-

ganisering og registrering af vore store samlinger. Dette arbejde fortsætter i 2012. Derudover er der søgt midler til mindre forskningsprojekter, som bliver gennemført i 2012.

Samlinger

Én af de få samlinger, museet modtog i året, var fra Husflidsmuseet i Kerteminde, som lukkede med udgangen af 2011. Donationen omfattede en lang række genstande fra Højskolernes Håndarbejde samt tekstiler, genstande og arkivalier, som har tilhørt Charlotte Rud, Margrethe Christiansen, Ingeborg Appel og Jenny la Cour.

Registrering

Museet har i årevis haft et stort registreringsefterslæb i forhold til såvel Regin som Museernes Samling. Sammen med et par andre museer søgtes Kulturarvsstyrelsen om økonomisk støtte til digitalt at få overført fundregistreringerne fra en række arkæologiske beretninger til Regin, og støtten blev bevilget. Arbejdet med registrering af samlingen er desuden opgraderet. Resultatet af denne målrettede indsats har været mærkbar. Kun ca. 25 % af museets samling var hidtil registreret i Regin. Efteråret 2011 ansøgte museet igen Kulturarvsstyrelsen om midler til at få resten af vores samlinger konverteret fra analog form til digital form i Regin og Museernes Samlinger. Denne ansøgning blev også imødekommet. Når denne digitalisering er gennemført, vil mindst 85 % af vores samling være tilgængelig i Museernes Samlinger.

Bevaring

Der er taget fat på udarbejdelsen af en bevaringsplan. Hele samlingen skal

gennemgås, og hver enkelt genstands bevaringstilstand vurderes. Efteråret 2011 ansøgte Kulturarvsstyrelsen om midler til en samlingsgennemgang. Midlerne blev bevilget, og arbejdet med udarbejdelsen af en bevaringsplan fortsætter nu med en gennemgang af forholdene på magasinerne.

Arkæologiske undersøgelser

2011 har været et travlt år for museets arkæologiske virksomhed. I forbindelse med museets forpligtelse med at varetage museumslovens kapitel 8 i Vejen Kommune foretog museet både forundersøgelser og systematiske undersøgelser i 2011. Museet foretog 11 store forundersøgelser, 7 små forundersøgelser og 11 systematiske undersøgelser i forbindelse med bygge- og anlægsarbejde. 9 af de systematiske udgravninger blev foretaget i forbindelse med etableringen af den nye naturgasledning mellem Ellund og Egtved. Museum Sønderjylland foretog forundersøgelsen af strækningen gennem Vejle, Vejen, Kolding, Haderslev og Åbenrå kommuner, og Museet på Sønderkov gennemførte de systematiske undersøgelser af lokaliteterne i Vejen Kommune.

De fleste af undersøgelsesresultater bliver tilgængelige på museets hjemmeside.

På grund af det store antal undersøgelser, som blev foretaget i 2011, vil kun de fundrige lokaliteter blive - ganske kort - nævnt i det følgende:

Ny Løkkegård, Veerst, HBV j. nr. 1404, forundersøgelse: Der blev fundet spor efter en større flerfaset bebyggelse fra oldtiden samt spor efter en større gravplads med førkristne jordfæstegrave. Endvidere tre mindre arealer med

spredte bebyggelsesspor fra oldtiden.

Øster Skibelundvej, Askov, HBV j. nr. 1408, forundersøgelse: Et højt antal aktivitetsspor fra forhistorisk tid, som påviste bopladsaktiviteter fra flere perioder. I alt blev der erkendt 15 huse, 4 mulige huse, 6 hegn og en grøft.

Industri Vest, Brørup, HBV j. nr. 1420, forundersøgelse: 6 kogestensgruber, 1 affaldsgrube samt 3 stolpehuller, som dannede en tæt koncentration.

Omvisning på Rødding Nord.

Rødding Nord III, Rødding, HBV j. nr. 1427, systematisk undersøgelse: Bopladsrester fra ældre stenalder, bebyggelsesspor fra jernalderen og grave fra vikingetid.

Bulagergård II, Veerst, HBV j. nr. 1438, systematisk undersøgelse: En af de første landbebyggelser fra tidlig middelalder i vores område. Dertil blev der undersøgt grubeaktiviteter fra sen bronzealder/meget tidlig jernalder.

Røj Nygård, Gesten, HBV j. nr. 1439, systematisk undersøgelse: 3 jordgravede anlæg, som havde arkæologisk interesse.

Bjælkehøjgård, Gesten, HBV j. nr. 1440, systematisk undersøgelse: Bebyggelse fra ældre jernalder: en treskibet langhustomt samt den østlige ende af en tilsvarende hustomt umiddelbart syd herfor. Ligeledes et øst-vest-gående hegnsforløb bestående af fire stolper samt et hegn

bestående af dobbeltstolper.

Røjgård, Gesten HBV j. nr. 1441, systematisk undersøgelse: Levn efter et større langhus, formentlig fra 1100-1200-tallet, og syd herfor en brønd med velbevaret holk og genbrugstømmer.

Birkely, Askov, HBV j. nr. 1443, forundersøgelse: To kogestensgruber samt to mindre affaldsgruber med keramik fra førromersk jernalder.

Gesten Skov, Gesten, HBV j. nr. 1444, systematisk undersøgelse: Bebyggelse fra ældre jernalder: 2 mindre treskibede langhustomter.

Glibstrupgård, Andst, HBV j. nr. 1445, systematisk undersøgelse: En koncentration af kogestensgruber fra bronzealderen og bebyggelsesspor fra yngre jernalder, i alt 4 huskonstruktioner.

Bæklund I, Andst, HBV j. nr. 1446, systematisk undersøgelse: En kogestensgrubekoncentration og et hus fra yngre bronzealder.

Bæklund II, Andst, HBV j. nr. 1447, systematisk undersøgelse: Spor efter bebyggelse fra den tidlige middelalder: et hovedhus i to faser og med buede langvægge samt udskud langs det sydlige vægforløb samt syv kogestensgruber, sandsynligvis fra bronzealderen.

Otteshave, Andst, HBV j. nr. 1448, systematisk undersøgelse: Et lille, relativt dårligt bevaret, nord-syd orienteret hus sandsynligvis fra yngre bronzealder samt en lille jordgravet ovn fra sen yngre bronzealder eller måske lidt senere.

Kongehøj III, Vejen Syd, HBV j. nr. 1456, forundersøgelse: 15 hustomter fra sen bondestenalder til yngre bronzealder (ca. 2500-500 f.Kr.) samt en overpløjet gravhøj.

Damsgård III, Bække, HBV j. nr. 1463, forundersøgelse: Spor af bopladsaktiviteter, som kan relateres til den tidligere

fundne jernalderboplads, som blev undersøgt i 1990'erne. Jordvarmeanlægget blev herefter flyttet til en del af marken, hvor der ikke fandtes fortidsminder.

Nørregård VIII, Holsted, HBV j. nr. 1464, forundersøgelse: I forbindelse med det kommende storslagteri ved Mariegård nord for Holsted, blev 25 Ha forundersøgt. Der blev fundet stolpehuller, grave, teglovne m.m. Som følge af forundersøgelsen blev der udstykket et samlet areal på lige under 8 Ha, som ikke kunne frigives til fremtidigt byggeri, førend arealerne var arkæologisk undersøgt.

Systematisk undersøgelse: Allerede den 1. nov. 2011 begyndte de systematiske undersøgelser. Et hold på 15 arkæologer har gennem hele vinteren udgravet lokaliteten, og resultaterne har været fremragende, især fra neolitikum og ældre bronzealder. Undersøgelserne fortsætter i 2012.

Forskning

Som et led i opfølgningen af kvalitetsvurderingen arbejdes der, jf. ovenfor, med en forskningsstrategi. Der er ikke gennemført egentlige forskningsprojekter i 2011, men flere er under forberedelse. Sammen med Museet på Kroppedal ansøgte museet Kulturarvsstyrelsens Rådighedssum om et beløb til gennemførelse af et undersøgelses- og forskningsprojekt: "*Da detailhandelen vækkede stationsbyen. FDB's centrallager i Vejen mellem planlægning, politik og arkitektur 1945-1975.*" Ansøgningen blev imødekommet. Forskningsprojektet udføres i 2012.

Formidling

Museet havde i 2011 et stort og bredt formidlingsprogram, som blev godt modtaget af publikum.

Jf. ovenfor arbejdes der også med en formidlingsstrategi for museets samlede ansvarsområde, der kan styrke museets formidlingskompetencer og som imødekommer de nuværende ikke helt tilfredsstillende forhold. Dette vil afspejles i kommende års aktiviteter.

Besøgstallet steg fra 11.969 i 2010 til 12.723 i 2011.

Særarrangementer

"*Rosenudstilling*" i samarbejde med Det danske Rosenselskab, Ribe-Esbjerg Kreds, søndag den 3. juli, med udstilling af historiske, engelske og moderne roser, konkurrencer, salgsudstillinger, formidling af biers rolle ved rosenavl og andre aktiviteter. Det trak i år 692 gæster, mod 702 foregående år.

"*Renæssancefestival på Sønderskov*" den 10.-11. september. Der var et omfattende program med historisk ringridning som på Christian den fjerdes tid, landsknægtlejr, renæssancemarked med levende musik, demonstration af gamle håndværk, salg af renæssanceretter, teater, gøgl med mere. Besøgstallet var 552 mod 806 året før.

Et nyt punkt på programmet i 2010, "*Æblefestival*", blev gentaget i 2011, denne gang i samarbejde med Brørup Havekreds, og kombineredes nu med havekredsens årlige høstmarked. Publikum kunne medbringe egne æbler og

få dem presset til most, og de kunne høre om brugen af honning i æbleretter gennem tiderne. I riddersalen blev der i løbet af dagen afholdt foredrag. Endvidere var der konkurrencer om det største æble og den mest velsmagende æbletærte/æblekage. Der var 433 gæster mod 266 foregående år.

Weekenderne 26.-27. november og 3.-4. december afholdtes det årlige "Jul på Sønderskov". På trods af regn og stormvejr var der 2.416 besøgende mod 1.971 foregående år. Museets personale og et stort antal frivillige bød på såvel hygge og underholdning som kulturhistorisk formidling. Ikke mindst Vejen Musikskole, Brørup Lurblæsere m.fl. formåede at kombinere underholdning med formidling. Et andet formidlingstiltag var det store juletræ i Havestuen, der i år var pyntet med historisk julepynt. Inspirationskilden var bl.a. juletræet i den berømte børneklassiker "Peters Jul". Museet havde også taget en ny formidlingsform i brug, idet der under nogle af teksterne var placeret en QR-kode. Gæster med smartphone kunne ved at skanne koden hente uddybende informationer. Men også den mundtlige formidling blev flittigt benyttet. Aktørerne i de arbejdende værksteder delte ud af deres viden om gamle husflids- og håndværkstraditioner.

Særudstillinger

"Gravfundet fra Klelund - Rav og rigdom i bondestenalderen" (19. maj og året ud): I 2007 gjorde arkæologer fra museet et usædvanligt fund. I forbindelse med genopførelsen af Klelund Jagtslot blev en gravhøj udgravet inden endelig sløjfning. Den var delvis udgravet af Nationalmuseet i 1964, uden at der var blevet fundet noget. Overraskelsen

var derfor stor, da man i gravhøjens ene side stødte på en rigt udstyret grav fra Enkeltgravstiden: en sjælden dobbeltgrav med en mand og en kvinde. Kvinden havde et smukt ornamenteret lerkar samt det næststørste antal ravperler, der er fundet i en grav i Danmark, manden havde to økser, den ene en smukt forarbejdet stridsøkse i bjergart.

I udstillingen kunne publikum se det sensationelle fund i sin helhed, der blev vist et billedshow om fundet, og ved hjælp af modeller, tegninger samt andre arkæologiske fund fra omegnen blev der fortalt om den gådefulde Enkeltgravskultur.

Den 8. april åbnede udstillingen *"Flower Power og andet spændende patchwork"*, tilrettelagt af håndarbejds lærer Ingrid Fogh fra Askov og hendes elever. Vore dages patchwork har sin rod i de tæpper, fattigfolk i Europa og USA syede af tiloversblevne stofrester og stumper for at holde varmen.

Den 1. juni 2011 var det 60 år siden, at Sydjydsk Udstilling i Vejen slog portene op til den første store landsudstilling efter 2. verdenskrig. Museet markerede jubilæet med en særudstilling, som blev vist året ud. Sydjydsk Udstilling forandrede fuldstændig Vejen i de første atten dage af juni 1951 og bragte byens navn på alles læber. Bag udstillingen lå

tanken om at markedsføre især Vejen - men også det sydlige Jylland - i resten af landet. Niels Hansen Jacobsens skulptur "En trolde, der vejrer kristenkød" blev udstillingens vartegn. Over indgangsporten vogtede Trolde, og overalt på udstillingen mødte man den. Knap tre hundrede firmaer fra hele landet viste deres produkter i seks store haller og på friland, og der var såvel friluftscene som særudstillinger af malerier og kunstsatte. Åbningen blev transmitteret direkte i radioen, og artikler om udstillingen fandt vej til alle landets aviser. 125.000 gæster nåede dengang at besøge udstillingen. Aldrig før og heller ikke siden har så mange mennesker på så kort tid besøgt Vejen.

Efterårsferie

Efterårsferien stod i arkæologiens tegn. Arkæologerne fortalte om smykker fra fortiden og viste, hvordan man selv kan lave træperler, dekoreret som i oldtiden; deltagerne kunne solde jord for at finde oldsager, blandt andet glasperler fra vikingetiden og potteskår, og arkæologerne fortalte om de genstande, der bliver fundet i jorden, om dateringen og hvad de har været brugt til. Naturvejlederen havde lavet snitteværksted, hvor man kunne lave sin egen kop, en "brummer" eller bestik. Bestikket blev brugt, når der skulle smages på vildt, der var tilberedt over bålet sammen med en jæger, som fortalte om vildtet og om, hvordan man tilberedte vildt i gamle dage.

Foredrag og workshops

Torsdag den 10. februar: Kongeåmødet: *Foredrag ved Lennart Madsen: "Kulturlandskabet i den nordvestlige del af Sønderjylland - fra oldtid til udskiftning"*.

Torsdag den 6. oktober: Foredraget "Da musikken og sangen blev dansk" ved seniorforsker Jens Henrik Koudal, Dansk Folkemindesamling. Efter foredraget var der fællessang med Karen Hansen ved flyglet.

Koncerter:

13. marts: Koncert ved renæssancegruppen Octavia. Taffelmusik fra Renæssancen af J. Dowland, M. Praetorius, T. Arbeau og J. Moderne.

26. juni: Barokmusik ved Mirjam Lumholdt, cembalo, og Stine Elbæk, sopran.

Friluftsansarrangementer:

Onsdag den 11. maj: Aftenvandring ved gravhøjene omkring bronzealdergravhøjen Skelhøj.

Søndag den 12. juni: Store cykeldag: En ca. 20 kilometer lang tur i Malt Sogn forbi Skibelund Krat, Askov Højskole, herregården Estrup, Ladelund Efterskole og Maltbæk Mose.

Onsdag den 17. august: Vandretur i Klelund Plantage. Undervejs blev der fortalt om Klelund Plantages omskiftelige historie fra oprettelsen i 1875 til i dag.

Torsdag den 1. september: Aftenvandring til Askov.

Omvisninger på museet og på udgravningerne

Museet havde 18 omvisninger i udstil-

lingerne og i Sønderskovs historiske haveanlæg med i alt 513 gæster.

På udgravningerne var der mange gruppebesøg, nogle af dem var skolebesøg som et led i museets skoletjeneste. Udover skoleklasser var der i alt 69 gæster.

Formidling på hjemmesiden

Hjemmesiden blev i 2011 opprioriteret til at formidle viden om museets samlinger. På hjemmesiden ligger nu kataloger med fotos og tekster til museets permanente udstilling Herregårdsliv på dansk, engelsk og tysk.

Skoletjeneste

Museets skoletjeneste er under opbygning og omfatter såvel kulturhistoriske undervisningstilbud ved museets faginspektører som undervisningstilbud ved museets naturvejleder.

Der er oprettet flere faste tilbud til folkeskoler og ungdomsuddannelser, og disse ligger på såvel museets som på MUSCOs hjemmeside. Antallet af undervisningsbesøg på museet steg i 2011 til 742 sammenlignet med 427 i 2010. Heraf var antallet besøgende ved naturskolens arrangementer 380. Som et led i museets skoletjeneste har museets arkæologer i 2011 undervist flere skoleklasser i tilslutning til rundvisning af klasserne på udgravninger, i alt 143 elever.

Naturskolen

Lige før jul 2011 blev naturvejlederstillingen, som af økonomiske årsager havde ligget stille i hen ved halvandet år, genopslået, og Sam Bøgesgaard Sørensens blev ansat pr. 1. januar 2012. Der forventes en genoptagelse af den store aktivitet, som Naturskolen plejer at stå

for. Der har dog været en lang række aktiviteter i 2011 på dette felt sml. afsnittene "Skoletjeneste" og "Efterårsferie".

Udendørsarealer

Museet råder over et udendørsareal på omkring 4 ha. Arealet er opdelt i parkeringsplads, køkken- og urtehave, prydhave samt Hjortehaven, en mindre skov syd for hovedbygningen. Arealerne bliver flittigt brugt af publikum også uden for museets ordinære åbningstider. I samarbejde med Vejen Kommune, de nutidige lodsejere samt frivillige har museet anlagt Møllestien gennem den østlige del af herregårdsskoven.

Køkken- og urtehaven er et rekonstrueret udsnit af herregårdens køkken- og urtehave på grundlag af arkæologiske iagttagelser og historiske kilder fra 1700-tallet og indeholder bl.a. en stor samling af krydder- og lægeurter. Køkken- og urtehaven drives af frivillige i arbejdsgruppen »Sønderskovs Folkehøve«. Til at holde museets øvrige udendørsarealer er oprettet en anden frivillig arbejdsgruppe, »Sønderskovs Hovbønder».

I den sydlige ende af køkken- og urtehaven har Malt Herreds biavlforening anlagt en skolebigård. Her holdt biavlforeningen aftenåbent for publikum hver torsdag i perioden fra april til august, hvor de demonstrerede og fortalte om biavl.

PR

Museet har til almen orientering foldere på dansk, engelsk og tysk. Derudover et årsprogram, som distribueredes bredt lokalt. Museets arrangementer annonceres på museets hjemmeside, på Kultunaut, på Turistkontorernes hjemmeside "Visitvejen" og i den lokale ugepresse. Større særarrangementer annonceredes såvel i ugepressen som i den regionalt dækkende Jydske Vestkysten. I alt har vi kendskab til 161 omtaler i pressen vedr. museet. Herudover også 2 min. omtale af "Jul på Sønderskov" i TVSyds "Go Weekend".

Museumsforeningen

Museumsforeningen Sønderskov havde pr. 31. december 375 medlemmer, heraf 93 enkeltmedlemmer og 141 dobbeltmedlemskaber. Som medlem får man 10 % rabat på indkøb i museets butik og 50 % rabat på entreen til særarrangementer. Museet og Museumsforeningen udgiver i fællesskab Museumsavisen, som gratis sendes til samtlige medlemmer to gange om året. Kontingentet er 125 kr. for enkeltmedlemskaber og 175 kr. for dobbeltmedlemskaber.

Frivillige

Museet har lige fra oprettelsen haft mange frivillige medarbejdere tilknyttet. Gruppen er på omkring firs personer, og de yder et stort stykke arbejde til gavn for museet. Gruppen kan deles i to: dem, som er tilknyttet en arbejdsgruppe og som kommer regelmæssigt på museet, og den store gruppe, uden hvilken de store særarrangementer ikke kan afvikles. For særarrangementet Renæssancefestivalens vedkommende er der oprettet arbejdsgrupperne tømrerlauget, dragtlauguet samt teaterlauget.

Arbejdsgrupperne af frivillige medarbejdere, som regelmæssigt kommer på museet, er følgende:

Kustodegruppen, som varetager kusto-devagter og passer butikken i weekend-er, helligdage og under ferier og fridage; hovbønderne, som hjælper med til at passe museets udendørsarealer; havegruppen, som står for driften af Sønderskovs Folkehøve; omvisere, som påtager sig omvisninger på museet uden for den ordinære åbningstid samt smedene, der bemander den gamle smedje, laver reparationsarbejde og fremstiller genstande til salg i museets butik.

Ligesom de foregående år havde det ikke været muligt at holde området så flot, at gennemføre alle museets aktiviteter og arrangementer, holde museet åbent i weekenderne m.m. uden denne fantastiske opbakning fra alle disse frivillige. De skal alle have stor tak herfor!

Økonomi

Museets økonomi er fortrinsvis baseret på driftstilskud fra hovedtilskudsgiver, Vejen Kommune, det tidligere amts-tilskud samt på statstilskud. Dernæst på indtægter fra omvisninger og udlejning af lokaler samt på butiksdriften. Der har siden 2009 været gratis entre på museet, på nær ved særarrangementer. For yderligere oplysninger henvises til museets regnskab.

Denne version af museets årsberetning, kortet ned af Kirstin Eliassen, er baseret på den mere uddybende årsberetning, som indsendes til Vejen Kommune og til Kulturstyrelsen. Den uddybende årsberetning bliver lagt ud på museets hjemmeside, når den er blevet endeligt godkendt.

De lokalhistoriske arkiver

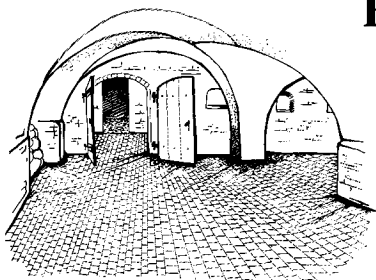
Vi har på dette sted tidligere annonceret åbningstiderne for de lokalhistoriske arkiver i Holsted, Brørup og Vejen Kommuner. Da museets geografiske ansvarsområde nu er udvidet med den gamle Rødding Kommune, er der nu ikke længere plads til alle de lokalhistoriske arkiver i museets område. Vi har derfor valgt kun at annoncere åbningstiderne for de arkiver, der direkte hører under museet.

Vejen Lokalhistorisk Arkiv

Adresse: Østergade 2, 6600 Vejen
Telefon: 79 96 52 75
Email: lk@sonderskov.dk)
Leder: Linda Klitmøller
Åbningstid: Tirsdag og onsdag 9-14
Torsdag 8-12

Lokalhistorisk Arkiv Holsted

Adresse: Vestergade 17, 6670 Holsted
Telefon: 75 39 20 10
Email: holsted-lokalarkiv@mail.dk
Leder: Klaus Hansen.
Åbningstid: Onsdag 14-18 eller efter aftale (ring på 75 39 23 28 eller 75 39 26 29).

Restaurant Herregårdskælderen *Museumscafé*

Adresse: Sønderkovgårdvej 2, 6650 Brørup
Telefon: 75 38 38 45
Email: preben@sonderskov.dk
Forpagter: Preben Madsen
Åbningstid: se www.sonderskov.dk